

ORAVSKÉ NOVINY

Zaujmom horno-oravského ľudu slúžiaci týždenník.

Redakcia, administrácia a expedícia v Trstenej.

Ročník I.

Nedeľa, 2. mája 1920.

Číslo 2.

Čo chceme?

S Božou pomocou dali sme sa do vydávania „Oravských Novín“. Pod názvom hneď sme udali, že slúžime záujmom horno-oravského ľudu. Týchto máličko slov označuje celý náš smer, cieľ, zábery a úkol.

Casopiseckým zvykom je, že v prvom čísle obšírne vyložený je celý program, dľa ktorého časopis sľubuje kráčať, ktorý smer zastupovať. Ale obyčajne len sľubuje; vo väčšine pádov sa tie sľuby nezadržia. Dakedy behom času aj celkom protivný smer naberajú.

„Oravské Noviny“ nevykramujú žiadne programy, nesľubujú žiadne krkolomné veci. Ba ešte opačne. Miesto toho, aby sme sľubovali, my ešte predkladáme žiadosť pred našich ct. čitateľov a čitateľky. A žiadosti naše sú také, že každý môže ich splniť.

V prvom rade žiadame, aby „Oravské Noviny“ svedomite čítané boli vo všetkých tých oravských príbytkoch, do ktorých len zavítajú. Veď vydávame časopis tento nie pre dákyh veľkých pánov, ale pre roľníkov, hospodárov, remeselníkov, obchodníkov a všetky triedy a stavy obyvateľstva Oravy, tej báječne krásnej slovenskej župy, ktorej hornú časť bratia Poliaci bez všetkých oprávneností pre seba chcjú dostať.

Žiadame, aby ste nad tým, čo tu či-

tate, aj dobre premýšľali a uvažovali. Dakedy sa človek dá aj jedinkému peknému slovu svábiť a potom obyčajne je už pozde banovať. Netreba na slepo veriť všetkému tomu, čo v terajších časoch máte príležitosť počítať. Ani „Oravským Novinám“ nemáte slepo veriť, ale nad každou vetou dobre uvažovať, aby ste sa presvedčiť mohli, že na našej strane je pravda, že my chceme vám dobre, že my staráme sa o vaše vlastné záujmy životné tak, ako o vlastné.

Chceme pomocou „Oravských Novín“ vzbudiť v slovenskom ľude hornej Oravy slovenské národné povedomie, ktoré dlhoročnou maďarizáciou bolo tak zanedbané a tak upadlo. S týždňa na týždeň napomínať vám chceme, že ste takými istými dobrými Slovákmi vy Horno-Oravci, akými sú naši odvekí bratia v dolnej časti Oravy, alebo v ktorejkoľvek inej časti Slovenska. Na srdcia vám chceme klásť, že ste synmi a dcérami slovenských otcov a matiek, že vaša reč je slovenská, pôda, na ktorej ste sa zrodili, je slovenskou, že ste írečnými Slovákmi. Ze sú medzi vami aj Gorali, ba aj niekoľko sem privandrovaných Poliakov, to tajiť bola by pošetilosť. Ale koreň a väčšina je slovenská a len preplatecom poľským napadlo v mútnom loviť a žiadať rýdze slovenské územie pre seba.

Chceme zaoceľovať srdcia vaše pred

bezočivými nápadmi agitátorov našich slovanských susedov od severa. V tejto krušnej dobe plebiscitu budete pokúšaní celými čriedami náhončích, propagátorov a aj veľkých pánov, ktorí prichodia od Dunajca, Nového Targu a Zakopaného, ba aj s iných strán zpoza hraníc. Treba vám byť na dobrom pozore, treba vám byť obozretnými a pevnými, aby ste pokúšeniam nepodľahli, aby ste sa nedali sviest sladkým slovám a sľubom bezbožných dušekupcov. Žiadame teda, aby ste z „Oravských Novín“ čerpali slová povzbudenia a posilnenia ku slovenskému a ľudskému povedomiu.

Chceme tiež vzbudzovať mravnosť a kresťanské ctnosti, ktoré v hroznej svetovej vojne tak veľmi upadly. My nebudeme švať, ale prostou a otvorenou cestou vystrihať budeme pred krivými cestami, na aké sľuby agitátorov snadno svedú ľahkoverných a slabosrdcích.

Chceme tiež to od našich ct. čitateľov, aby boli voči nám tak otvorenými a dôvernými, ako sme my sami. Tým chceme povedať, že si prajeme, aby čitateľstvo sdelilo nám svoju mienku o všetkých možných veciach a svojich záležitostiach. Náš štít je čistý a pôjdeme otvorenou, pravou cestou buditeľskou. Tak nám Pán Boh pomáhaj!

Aký je finančný stav Poľska?

Veľký a vážny anglický časopis „Manchester Guardian“ pred krátkym časom pojednával o tejto otázke. Je to časopis, ktorého udania sú správne. My preberáme článok preto, aby obyvateľstvo plebiscitného územia dobre znalo finančný stav toho Poľska, do ktorého nesvedomiti a za osobnými úspechmi pachtiaci agitátori náš hornoravský ľud radi by zahnať. Článok podávame tak, ako ho ten časopis uverejnil. Nepridávame ani slovíčka, aby nám žiadna zlomyseľnosť nemohla byť vytýkaná. Nech každý zdravomysľajúci Oravec uvažuje sám, čo by ho čakalo, keby hlasoval za Poľsko.

Článok znie nasledovne:

Hospodársky stav Poľska je taký, že len okamžitý mier môže ho zachrániť, jestli sa len vôbec zachrániť dá. Ale mier je veľmi nepravdepodobný, keďže Poľsko žiada od Ruska, aby mu odovzdalo územie tri razy tak veľké, ako je Poľsko s obyvateľstvom 30 millionov, z ktorých len 3 milióny sú Poliaci a 22 millionov je Rusov.

Poľský štátny príjem za posledných deväť mesiacov činí menej než tri miliardy poľských mariek. Výdavky činily skoro 15 miliard, ačpráve táto summa neobsahuje nič na úhradenie bremena štátneho dlhu, ktorý Poľsko bude musieť prevziať po Rusku, Nemecku a Rakúsku. Schodok bol vo väčšine krytý veľmi jednoduchou pomôckou, totiž tlačení papierových peňazí. Poľských papierových peňazí je teraz vydané na 11 miliard mariek. Hoci tlačenie peňazí nečiní jestvujúcich majetkov, pre slušných ľudí stávajú sa tým podmienky hospodárskeho života neznesiteľnými a odoberá sa chuť od poctivej práce. A toho poľská vláda skutočne dosiahla.

Medzi 1. júlom 1919 a 28. januárom 1920 poľská marka klesla s 2 a $\frac{3}{4}$ penny (anglický peniaz) na $\frac{1}{2}$ penny a ceny životných potrieb vo Varšave postúpily o 296 percentov. Najistejšou cestou k nadobudnutiu peňazí vládou robených činností je zadržať tovar, nedávať ho na trh a čakať. Výroba je riskantná, lebo všetky ceny sa menia v tomže pomere. Stávky (štrajky) sú nezbytné, lebo nijaká mzdová smluva nemôže pretrvať vydanie nových papierových peňazí. Dovoziť toho najpotrebnejšieho tovaru z cudziny je skoro nemožný, lebo zahraničný kurs peňazí prirodzene klesá ešte rýchlejšie, než stúpajú ceny na domacom trhu, kde sa dostavuje istý odpor zmenšením spotreby. Vzdor všetkým nesnáham a nebezpečeniam pravy vypláca sa teraz zasa vyvážať z Poľska tovar len pred nedávnym dovezený. (To je klam. Zisk je zdanlivý v čísliciach, ale nikdy nie v hodnote. Poznámka redakcie.) Mať peniaze na účte v banke je holé bláznovstvo. Najrozumnejším, čo tu možno urobiť, je dostať od vlády dovolenie k ceste do cudziny so slušnou summou peňazí. Tak muž, ktorý opustil Poľsko v júli a vzal so sebou 90.000 poľských mariek (vtedy asi 1000 funtov šterlingov) a žil osem mesiacov v cudzine, utracajúc 100 funtov mesačne a nič nepracujúc, vracajúc sa do Poľska, bude mať 130.000 mariek. (Tieto číslice sú ale zasa klamné. Tento muž skutočne utratil osem desiatin svojho majetku, lebo 130.000 mariek teraz je len

200 funtov sterlingov a doma tiež za ne kúpi o toľko menej. Ale absurdná nestálosť cien a celého hospodárskeho života je tým dobre zobrazená. — (Pozn. red.)

Pre každého, kto sa snaží žiť pravidelný život dľa obyčajných zásad verejnej mravnosti, Poľsko finančne stáva sa rýchle blázincom. Vysvetliť všetko zlo krikom o keťasovaní a židovskom keťasení, ako sa v Poľsku robí, je politicky nepohodlné, ale ani presvedčujúce a potrebné, kde vláda za rok natlačí papierových peňazí v summe, ktorá sa skoro rovná predválečnému štátnemu dlhu Veľkej Británie. Snem, ktorého polovička členov sú sedliaci, z ktorých 65 nezná ani čítať, ani písať, môže denne vyhlasovať svoju neobmedzenú suverenitu pred Bohom, ale nikto od neho nemôže čakať, aby rozumel finančným problémom a riešil ich. Vlády jedna po druhej ukazujú sa tak prostými zodpovednosťami, ako aj sám snem. Pred augustom 1919 rôzne ministerstvá mali zvyk uzavierať kúpy v cudzine a vyjednávať požičky bez vedomia finančného ministerstva. I potom, čo Bilinski, ktorý sa stal ministrom financií v auguste 1919, energicky protestoval proti tomuto zloriadu, Paderewski v ňom pokračoval, a hoci jeho poctivosť je nado všetku pochybnosť, nemožno to povedať o všetkých ľuďoch, ktorí boli okolo neho. Ale i Bilinski sám a jeho nástupca, terajší minister financií Grabski, podali žiariace príklady finančnej nezodpovednosti. Oba dohromady vydali za 4 a pol miliardy papierových peňazí bez schválenia snemu. Keď socialisti navrhovali dať ho za to pod obzľobu, pán Grabski za búrlivého súhlasu pravej a strednej strany prehlasoval, že ľudia, ktorí nesúhlasia s jeho spôsobmi, sú nepriatelia krajiny, bolševickí zapredanci, a že minister financií, tlačiaci papierové peniaze na svoju päsť, je pravý vlastenec, ktorý dáva príklad všetkému štátnemu úradníctvu. Hovoril asi takto (dňa 13. februára 1920): „Ja viem, čo som mal urobiť. Mal som odmietnuť peniaze našej armáde pre nutné nákupy. (Hlas z pravej: To práve chcujú!) Mal som zastaviť vyplácanie plátov úradníkom... a mal som žiadať predsedu ministerstva, aby svolal snem, zdvihol poplach v celom svete a úzkosť v Poľsku. (Pochvala.) Nemohol som tak jednat. Radšej by sa bol vzdal úradu ako minister financií, ale nebol by nikdy tak jednal. (Volanie na pravicu: Výborne!) Je toto spôsob viesť úradníctvo k tomu, aby jednalo podľa pravdy a svedomia, a učil ho, aby v každej veci hľadel na blaho republiky? Je jasné, že keby bol zdvihol krik koncom decembra, poľská marka

by bola padla ešte viac — to bola doba útoku na našu marku.“

I pán Grabski prišiel teraz k náhľadu, že peniaze ďalej tlačiť nemôže. Preto navrhuje vnútornú požičku 6 miliard mariek. Uvidíme, či možno sohnáť takú požičku s úspechom, jestli uvážime, že najväčšia časť peňazí je v rukách bohatých sedliakov, ktorých žiadny appel nepohne a ktorých si nikto netrúfa nútiť. Ale i keby sa požička podarila, situácia bude ňou spletená ešte horšie. Každé vážne zlepšenie meny v budúcnosti zvýši nesmiernu bremeno tejto požičky. (Štátu sa požičajú peniaze skoro bezcenné, ale štát, poťažne poplatníci by potom po náprave meny splácali peniazmi, ktorých hodnota v tovare a práci by bola omnoho vyššia. Pozn. red.) (Dokončenie v budúcom čísle.)

Drobné zprávy z Hornej Oravy.

Obraz zo sv. Písma a z našej hornej Oravy.

Diabol pojal Pána Ježiša a vyviedol ho na horu veľmi vysokú a ukázal mu kus zeme: hory, oráčiny, lesy, lány, polia, a riekol mu: „Všetko toto ti dám, ak padneš na kolená a mne sa budeš klaňať.“ Tým chcel povedať, že diabla si má za pána vyvoliť.

Dostal diabol-svodca od Krista odpoveď: „Odstúp od mňa!“

Podobne v hornej Orave taký obraz sa objavuje. Ferdinand Machay so sestrou Jozefinou a s jedným Poliakom stojí na Babej Gure a hovori: „Vidíš, brate Poliaku! Keď som bol Slovákom, ani len chýru som nemal. Premenil som sa na Maďara, ale zase som tým nič nezískal. Teraz chcem byť Poliakom, a celé Slovenko sa predo mnou trasie (!). Nuž tebe, Poliaku kochaný, všetko to ti z Oravy dám, čo s Babej Gury vidíš: hory, lúky, lesy, lány, polia, bydllo, ľudí a všetko, jestli moju Jozefinu vezmeš za kráľovnu poľskú a budeš jej bozkávať ruky a nohy.“

Poliak na to rečie: „Belo by to, belo, len keby nebola čuchratá.“

„Nič to nerobí. Masti na vlasy je dost!“

„A čo povedia ľudia? Či sa nerozepamätajú na slová Krista: Odstúp od nás...“

„O to si glovy nelám. Tým rečiem: Slováci s Čechmi nám viare berú — a oni uveria.“

Orava: Odkedy svobodno tak jednat sa na ľudský tovar a balamutiť svet?!

Ej, Machayu, Machayu,
takto sa Oravci od teba mätajú!

Balamutia všetci,
bo si o nich myslíš,
že majú svoj rozum
zašitý vo vreci...

Machayovská válečná garda počína už rekvirovať.

V knižočke „Gvalty české na Spišu a Orave“ Ferdinand Machay vojsku česko slovenskej republiky toľko zbojstva napočítal, že už i nekajúci lotor na kríži sa toho zhrozil. Vraj rekvirujú, kradnú a zbijajú. Tá rekvirácia je vám dvojaká: jedna sa počas vojny vykonávala vo dne pre vojsko, lebo nemá čo jesť, a čo vzali, za to zaplatili, že ako, to je iná vec; druhá sa vykonávala v noci po chlievoch, maštaliach, a kde čo bolo a čo vzali, za to nezaplatili. Keď zlodějovi počas vojny vyhodil sudca na oči: Načo si kradol? zloděj odpovedal: „Prosím, neublížujte mi! Ja som nekradol, ja som len rekviroval v noci.“

Nuž i Machayovská švienta garda počína rekvirovať v noci. Už sa staly i pády takej rekvirácie v Zubrici, a opakovať sa budú všade rad-radom. Nie darmo Poliaci povedali, keď odišli títo rekviranti: „Pán Boh zaplať!“ Lebo veď i tam bolo počuť, že tiež tak sa tam rekvirovalo.

Hľa, ľudkovia! Z ničoho neukrútiš biča; za

BESEDNICA

Podivný sobáš.

V krásnej oravskej dedine, hraničiacej s Poľskom, bývalo goralské dievča. Volali ju Marišou. Mala obstojný majetok a bola usilovná, ako všetky gazdovské dievčatá v Orave. Ale mala i chybu, a to takú, že si medzi pytačmi vyberala, ako medzi hnílymi hruškami. „Keď sa raz v dedine ukážem, na druhý deň na každý palec budem mať päť pytačov.“ Tak si ona pyšne hovorievala.

Bolo práve veselie v dedine a prišiel naň i parobok z Poľskej, ktorého menovali Jackom. Tančiť vedel ako vreteno a nebol práve špatný. Niekoľko ráz vykrútil pohrdavú Marišu, a nebolo divu, že sa zaryl do jej mladého a zápalistého srdiečka.

O týždeň prišiel Jacek zas na parádnom voze a nahovoril Marišu, aby šla do Nového Trhu nakúpiť si, že ju odvezie a privezie domov. Cestou stavili sa v jeho dedine, kde jej všetko poukazoval,

nič, nikde nič. Oni si mysleli, že vám bránia vieru; tak im to vodcovia nadudali. A teraz si to chcú takto zaplatiť. Pánovia, kto za to bude zodpovedný keď sa budú zbojstvá opakovať všade, ktoré sa predtým nestávaly, aspoň nie tak často?!

Gazda Goral.

Oravskí revolucionári na ceste do tej ním za bezbožnú vyhlásenej republiky.

Prišli všetci oravskí revolucionári do Oravy z Poľska. Prišiel i Eugen Sýkora Šramek. Hovorím revolucionári, lebo revolucionár toľko znamená, čo rúcať, váľať, trhať. A že títo tak mieňa s Oravou robiť, to už vie každý. Tak ich menujem i preto, lebo sú na to hrdí.

Nuž prišli revolucionári v znamení kríža. Zem sa pod nimi triasla. Na hranici urobili počtu krížu takú, že pred krížom až vyše neho vyzdvihli Jozefinu Machay, rozčuchranú, ako nejakú pohádkovú bohyňu alebo Marmurienu. Potom išli poďakovať sa Pánu Bohu. Nevie, či za to, že následkom ich štvania jeden Jablončan prišiel o život; či za to, že sa im tak podarilo zbalamutiť svet, a či za to, že biskupskému vikárovi nadávali do antikristov. To už neviem. Len to viem, že nespievali kajúci žalm: Miserere. Myslel som si, že i tu v republike budú pokračovať v znamení kríža. Ale nie, Geno tu už ide pokračovať v znamení flinty a ší benice, ako sa vyhrážal pánu farárovi Kubašekovi. Že môžete byť i toho schopnými, o tom nikto ne-
čo jeho rodičia majú. Stajne boli plné dobytká chlievy plné sviň.

„Joj, akí ste bohatí!“ rečie Mariša.

„Bohatstva máme dost, ale ja som pritom všetkom nešťastlivý“, odpovie jej parobok. „Nechce mi dať mamuša vziať tú, ktorú ja chcem.“

„A ktorá je to?“ táže sa zvedavé dievča.

„Hádaj!... No, nie, neuhádla si. Ale ti poviem. Teba by som chcel, ale mamuša len Poľku chce.“

Dievka sa zapýrila a len toľko riekla: „Škoda, že je mamuša taká!“

„Nič to nerobí“, vyhovárať jej Jacek. „Čo ja chcem, to sa musí stať!“

O týždeň už bol v dedine, kde bývala Mariša, i s tromi pytačmi za ženu. Rodičia, ktorým dievka o veľkom bohatstve Jacka nálezite porozpravala, a keď ešte i tí traja dosvedčili — pristali. Hneď boli ohlásky a sobáš a Mariša pri boku Jacka cítila sa ako v nebi.

Rozumie sa, že prišli k Jackovým rodičom.